

sentence elements or the *Predicate* together with its *Arguments* function as constituents of "events" — particular elementary processes of the objective world, the latter being the general referential content of the sentence. The semantic roles analysis helps specify the particular essence of such processes.

Thus, within the three languages utterances of the [Agent(S)+Predicate(V)+Patient(O)+Locative(D)] semantic roles pattern denote relationship processes-actions, resulting in a new placement of the Object:

*A road wound its way down the hill.* [Carol.J] — [SVOD]p

*Випади досиди уз-под ног кародин и досиди папрон в ствол.* (Ю. Семенов) [SVOD]p+[VD]Op

*За природним віруванням перший подвигник приносить до Хати щастя або нещастя.* (О. Воронай) — [SVDO]p, those of the [Agent(S)+Predicate(V)+Agent(O)+Locative(D)] pattern — to the same kind of relationship processes-actions, but it is both the Subject and the Object substances which find themselves in a new position in space as the result of the process:

*They followed her into the room.* [Cheever.J] — [SVOD]p

*Мізена... новіа Довьську... до пададу* (Ю.Хорунжий) — [SVOD]p

The 'result' in both cases can itself be seen as a non-relationship-change of state of the Object (both the Subject and the Object) process; the utterances, therefore, referring to double-natured processes — i.e. relationship-action + non-relationship-change of state ones.

Sentences of the semantic roles patterns [Agent(S)+Predicate(V)+Patient(O)+Result/Consequence(D)] and [Agent(S)+Predicate(V)+Patient(O)+Cause/Reason(D)] also refer to double-natured processes — relationship-action+non-relationship-change of state of the Object ones.

*Судейман крутив моки уста в посмішці* (П. Загребельний) — [SVOD]p

*Белые останки после себя опустошенный горюх.* (К. Паустовский) — The core of the utterances considered above are verbs which, though belonging to various semantic groups, denote actions; the Subjects are mostly associated with human beings or substances and phenomena which are personified. Such sentences constitute the bulk of the database — between 65 and 89 per cent of the respective selections.

The *Predicates* (V) denoting state or change of state rather than actions determine quite different semantic roles for the *Arguments* and referential content of the sentences they are used in. These fall into two main groups: (a) utterances with verbs denoting sense perception combined with action (e.g. *find, see*) [Agent/Perciever(S)+Predicate(V)+Patient/Cause(O)+Locative(D)]; and (b) those in which the elements combine together to form a set expression denoting one idea [Agent(S)+Predicate(V)+Patient(O)+(D)]:

(a) *Amelia Potter* (a blind woman) *fingered the clothing in her closet* [Carley.W.]

*Дуодзі Гріні застае Юрагіма кодо дзеркал.* (П. Загребельний)  
*Он не находит в себе никаких следов былых переживаний.* (Д. Гранин)  
and (b) *Цікавіна правдіаіств і одвертість юнака були йому до мислі.* (П. Капельгородський)

*Усе он тебе в обиду не даст.* (В. Каверин)

He takes everything seriously. [Christie.A.]

Sentences of these types refer to (a) double-nature relationship process-state/change of state (of the relationship between the Subject and the Object substances) +non-relationship-state of the Object and (b) relationship process-state/change of state of the relationship between the Subject and the Object.

## ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРОК ЗАКАРПАТТЯ З УГОРСЬКОЮ І НІМЕЦЬКОЮ МОВАМИ (на матеріалі прислівників)

О. Д. ПИСКАЧ

Ужгородський державний університет

У складі прислівників, що вживаються в українських говорах Закарпатської області, виділяється чимала група лексем, поява яких зумовлена подальшим розвитком української мови в цілому і прислівника як частини мови зокрема. Окрім великої кількості прислівників, утворених на базі спільнослов'янських та інших слов'янських іменних основ, у тому числі й спільнослов'янських прислівників, порівняно небагато лексем, які є наслідком впливу угорської і німецької мов. У складі цих утворень виділимо 2 групи: 1) прислівники, що утворилися суфіксальним способом на базі прикметникових запозичених основ (частіше з угорської мови); 2) власне запозичені прислівники з угорської і німецької мов.

### Прислівники, утворені за допомогою суфікса -о на базі запозичених прикметників

*Біатрно* (говірки Виноградівщини): "легко, без зусиль; безстрашно". Наприклад: *ун біатрно уно д'іно зробй* (44). *Біатрно<біатрний* (<угор. *bátor* "хоробрый, відважний") [УУС, 52]. Крім вищеназваних, в українських говорах Закарпаття вживаються у



цьому ж значенні прислівники *бiтром* (1, 10, 14, 20, 35, 30, 38, 39, 45, 46, 50), *бiтрон* (спорадично в говірках Виноградівщини). Наприклад: *та тоді мiло поiсє бiтром* (50). Лексема *бiтрон* оформилася в такому варіанті, можливо, за аналогією до адвербіалізованих іменникових форм орудного відмінка типу *мiгом, мiгом, лiком*.

**Бiзiрно:** *бiзiрно, бiзiрно* (2, 5, 7, 9, 13, 18, 20, 21, 23, 31, 37, 38, 40, 42, 43, 47, 48, 49), *бiзiрно* (3, 4, 6, 10, 12, 16, 17, 20, 24, 25, 41, 45, 49), *бiзiрно* (9, 13, 15, 26, 27, 28, 31, 51, 53), *бiзiрно, бiзiрно* (1, 11, 14, 22, 30, 35, 38, 39, 46, 50, 56). Вживається здебільшого як модальне слово у значенні "напевно; справді". Наприклад: *бiзiрно, мi бє зур кiєє* (17), *бiзiрно вчi мi нунд зрiбит* (13). *Бiзiрно < бiзiрний < угор. bízoru* "справді, дійсно" [УУС, 82]. У цьому ж значенні *бiзiрно* в бойківських говірках [ОСБГ, I, 48].

**Гiлiтно** (1, 10, 14, 20, 30, 35, 38, 39, 45, 46, 50): "безсердечно, грубо". Наприклад: *так с'а з бiбoр гiлiтно поведiт* (50), *мiєрдо тi гiлiтно бiрi покiткi* (30). *Гiлiтно < гiлiтний < угор. hiltis* "фальшивий" [УУС, 138]. У цих говірках вживаються також іменники *гiлiтник, гiлiтниця*.

**Иiно** (крім говірок Рахівщини). Прислівник має кілька значень: 1) "гарно": *iбiрiс'а мiй иiно тiлє* (2); 2) "розумно, толково": *говiри мiй иiно* (50); 3) "акуратно, як слід": *так иiно iс'о порiбiт* (4), *с'ио тiєбi мiй иiно скардiвати* (52). *Иiно < ипiнь < угор. érp* "якраз, саме, точно" [УУС, 206]. Див. нижче *ипiн*.

**Рiдешто** (крім гуцульських говірок). Має такі значення: 1) "розумно; серйозно" (у марамороських та боржавських говірках): *так рiдешто рiсказдiа* (44), *рiдешто с'ме поговорiцi* (41); 2) "регулярно" (у боржавських): *могiкo нам iсє рiдешто поiсит* (16), 3) "швидко, проворно" (у верховинських): *квiаєс'а мiй рiдешто* (46), *пiща корiва так с'а рiдешто пiтiсiа* (39). *Рiдешто < рiдештий < угор. rendes* "акуратний, порядний" [УУС, 664].

**Фiйно** (у всіх говірках). Прислівник має багато значень: 1) "гарно, приємно": *с'є iд фiйно сiєдiє* (29); 2) "добре, правильно, старанно": *фiйно бiрi с'удз'є с' пiчi* (50); 3) "смачно": *пiще порiс'и фiйно iлєт* (56); 4) "мирно, у златоді": *Ан'а з гiздoу фiйно лєвiє* (51); 5) "слухино, чємно": *сiд' тiм фiйно, бo дустiлєтi дiрiа* (9); 6) "зрозуміло, доступно": *сiс' учiтiл' фiйно поiсєцiу урок* (23); 7) як предикат стану "добре, приємно комує": *так мi фiйно* (11); 8) як предикат стану "до лиця комує": *чи фiйно ти тiа, чи н'є?* (35). *Фiйно < фiйний < нiм. fein* "тонкий, дрібний", "прекрасний, витончений" [НРС, 166]. Прислівник поширений у більшості говірок південно-західного наріччя. Див. *фiйно* "гарно, добре" [ГГ, 194], [ОСБГ, II, 327], [СГ, IV, 374].

**Фiюмно** (говірки Хустщини, Виноградівщини, Іршавщини). Вживається у двох значеннях: 1) "гарно, приємно": *фiюмно ти дiтo вiдє*

(44); 2) "зі смаком": *iс'а жєч'и бiжкa дiсє фiюмно с'а поiст* (4). *Фiюмно < фiюмний < угор. fíot* "тонкий, витончений, ніжний, чуйний" [УУС, 259].

**Фр'iшно** (переважно в марамороських говірках). Вживається як предикат стану у значенні "приємно, свіжо, гарно". Наприклад: *фр'iшно i тiєдiу погодi стiтi i хiлoд* (7), *у вiс тiу дiсє фр'iшно* (55), *Фр'iшно < фр'iшний < угор. friss* "свіжий, прохолодний" [УУС, 268].

#### Власне запозичені прислівники

**Бiзон'** (говірки Виноградівщини). Прислівник вживається у предикативній функції подібно до угорського *bízoru* "справді, дійсно", від якого й походить [УУС, 82]. Наприклад: *бiзон', ишо т'а д'iбiт' пiшi Шiнi* (44).

**Гiлiц:** *гiлiц* (11, 22, 28), *гiлiц* (в інших говорах). Вживається у значенні "цілком, зовсім". Наприклад: *гiлiц у пiх хiдiсa згор iа* (11), *гiлiц новiй у т'а iйoш* (50). Прислівник запозичений з німецького *ganz* "зовсім, абсолютно" [УУС, 189]. Див. у цьому ж значенні *гiлiц* [ГГ, 51]. Пор. *гiлiц' "пiрiад"* у надніпрянських говірках [ЧСТНН, I, 219].

**З'iхєр** (говірки східної Рахівщини): "обов'язково, точно", "акуратно". Наприклад: *ти ти iйkai, дiпiно, а зрiбi iсє з'iхєр* (55). Прислівник запозичений з німецького *sicher* "безпечний, надійний; adv. (на)певно; звичайно" [НРС, 392]. Див. *зiхєр, зiхєрiвo*, у цьому ж значенні [ГГ, 83].

**Ипiнєт, ипiнєт** (крім говірок Рахівщини): "якраз, тільки-но": *ипiнєт go yд пiс зiбрiтi* (33), *ипiнєт пiтiр' ти присiч'и iшо iти тiаmа* (39). Прислівник запозичений з угорського *érp* "якраз, саме, точно" [УУС, 206].

**Фiйц, фiйєт** (5, 13, 27, 40, 53). Прислівник здебільшого вживається як предикат стану у значенні "добре, приємно": *фiйєт мi тiа бiо* (53). Запозичений з німецького *fein* "тонкий, дрібний", "прекрасний, витончений" [НРС, 166].

**Фєртiк** (переважно верховинські говірки). Поширений як предикат стану із значенням "тотова". Наприклад: *док гiст'и пiйицiй, тiу бiлo iс'о фєртiк* (38). Прислівник походить з німецького *fertig* "тотовий" [НРС, 168]. Крім того, лексема *фєртiк* в аналізованих говірках зрiдкa виступає як іменник "кінєць". Саме у такому значенні вона фіксується в гуцульських говірках [ГГ, 196]. Пор. *фєртiк* "франт", "шегiль". Котл. Ен. I, 54 [СГ, IV, 376].

**Фєст:** *фєст, фєйт* (7, 11, 22, 28, 29, 56), *фєст, фєйт* (в інших говорах). Має значення: 1) "дуже, сильно": *пiбiрiс'и фєст* (29), *мiаmа с'и фєст пiстiр iа* (14); 2) "добре, як слід": *мiаєс'а фєйт, кiмєт* (2). Прислівник



походить з німецького *fest* "твердий; мішний, стійкий; постійний" [НРС, 168]. Див. також *фест* (*фист, хаист*) "дуже; сильно" в гуцульських говірках [ГГ, 196].

**Фрай** (11, 29, 56). Вживається як предикат стану у значенні "вільно, легко". Наприклад: *у нас тут у горах фрай* (56). Прислівник запозичено з німецького *frei* "вільний, незалежний; незайнятий; відкритий; безплатний" [НРС, 180]. Див. *фрай* у цьому ж значенні [ГГ, 198].

**Фурт** (у всіх говорах): "постійно"; *чого до нас фурт ходиш?* (42), *там д'ів'як фурт хвор'їє* (14). Прислівник, можливо, запозичено з німецької через польську (пор. німецьке *in einem fort* "безперервно" [НРС, 177], *für und für* "постійно, вічно" [НРС, 185], у цьому ж значенні польське діалектне *furt*, бойківське *фурт* [ОСБГ, II, 335], *фурт* (*форт*) у гуцульських [ГГ, 199] та інших говірках.

Як свідчать результати проведеного нами дослідження, зв'язки українських говірок Закарпатської області на матеріалі прислівникової лексики найбільш відчутні з угорською і німецькою мовами. Причиною цього є суспільно-історичні умови розвитку Закарпаття. І хоча прислівники, що утворилися суфіксальним способом на базі прикметникових запозичених основ (частіше з угорської мови), є надбанням української мови, проте це аж ніяк не применшує впливу угорської мови на збагачення української лексики в цілому. Цікаво, що всіх власне запозичених прислівників загальнонародної української мови дуже мало. Це здебільшого запозичення з німецької, польської, румунської мов. У складі прислівників українських говірок Закарпаття переважають німецькі та угорські запозичення, на які й зверталася увага вище. Серед аналізованих прислівників є вузьколокалізовані (*г'амішино, ф'іоміно, фр'їшино, бізоні, з'їхер, ф'айн (ф'айен), ф'ертик, ф'рай*) і ті, що вживаються в інших говірках (*безу'їно, ф'айно, ганц, фест, фурт*).

## СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

1. ГГ — Гуцульські говірки. Короткий словник. — Львів, 1997.
2. НРС — Німецько-руський словарь. — М., 1985.
3. НУС — Німецько-український словарь. — К., 1959.
4. СБГ — Оннішкевич М. Й. Словник бойківських говірок. — Ч. I-II. — К., 1984.
5. СГ — Словарь української мови // За ред. Б. Грінченка (Репринтне видання 1907 р.) — К.: Довіра, 1997.
6. УУС — Угорсько-український словник. — Ужгород, 1961.
7. ЧСТНН — Чабаненко В. А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянини. — Т. I-IV. — Запоріжжя, 1992.

## СПИСОК НАЗВ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

- |                                         |                                            |
|-----------------------------------------|--------------------------------------------|
| 1. Абранка, Воловецький р-н.            | 29. Луги, Рахівський р-н.                  |
| 2. Березово, Хустський р-н.             | 30. Майдан, Міжгірський р-н.               |
| 3. Березники, Свалявський р-н.          | 31. Мал.Березний, Великоберезнянський р-н. |
| 4. Білки, Іршавський р-н.               | 32. Малий Раковець, Іршавський р-н.        |
| 5. Бобовище, Мукачівський р-н.          | 33. Нанково, Хустський р-н.                |
| 6. Великі Ком'яти, Виноградівський р-н. | 34. Нижній Бистрий, Хустський р-н.         |
| 7. Волиня, Рахівський р-н.              | 35. Нижні Ворота, Воловецький р-н.         |
| 8. Волосанка, Великоберезнянський р-н.  | 36. Неліпно, Свалявський р-н.              |
| 9. Ворончево, Перечинський р-н.         | 37. Павлово, Свалявський р-н.              |
| 10. Вучкове, Міжгірський р-н.           | 38. Подобовець, Міжгірський р-н.           |
| 11. Ділове, Рахівський р-н.             | 39. Приєліп, Міжгірський р-н.              |
| 12. Довге, Іршавський р-н.              | 40. Пузняківці, Мукачівський р-н.          |
| 13. Довге Поле, Ужгородський р-н.       | 41. Рокосово, Хустський р-н.               |
| 14. Жденієво, Воловецький р-н.          | 42. Руська Мокра, Тячівський р-н.          |
| 15. Заріччєво, Перечинський р-н.        | 43. Руське Поле, Тячівський р-н.           |
| 16. Заріччя, Іршавський р-н.            | 44. Сасово, Виноградівський р-н.           |
| 17. Керещьки, Свалявський р-н.          | 45. Синевир, Міжгірський р-н.              |
| 18. Колодне, Тячівський р-н.            | 46. Скотарське, Воловецький р-н.           |
| 19. Клячаново, Мукачівський р-н.        | 47. Смеркова, Великоберезнянський р-н.     |
| 20. Колочава, Міжгірський р-н.          | 48. Сокиринця, Хустський р-н.              |
| 21. Королево, Виноградівський р-н.      | 49. Страбичево, Мукачівський р-н.          |
| 22. Косівська Поляна, Рахівський р-н.   | 50. Турин, Міжгірський р-н.                |
| 23. Крива, Тячівський р-н.              | 51. Тур'ї Ремети, Перечинський р-н.        |
| 24. Кушнина, Іршавський р-н.            | 52. Холмовець, Виноградівський р-н.        |
| 25. Лалово, Мукачівський р-н.           | 53. Худьолово, Ужгородський р-н.           |
| 26. Ліпонець, Перечинський р-н.         | 54. Чорний Потік, Іршавський р-н.          |
| 27. Ліпні, Ужгородський р-н.            | 55. Широкий Луг, Тячівський р-н.           |
| 28. Луг, Рахівський р-н.                | 56. Ясіня, Рахівський р-н.                 |

## THE COMPARATIVE PHONETICS OF UKRAINIAN AND ENGLISH. THE GUIDE FOR NATIVE ENGLISH SPEAKER

З. В. РОЖЧЕНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

This article is the result of the author's work and experience gained over the last few years teaching Ukrainian to foreigners. It represents the Ukrainian language as it is written and spoken **today** by educated men and women in Ukraine.